

Hoax o konci světa

Josef Duben

2018

Hoax o konci světa

Josef Duben

2018

První vydání, k dostání pouze mailem na vyžádání od autora: dubenjsf@gmail.com.

Tato knížka je již autorova jedenáctá, třetí však, která vychází pouze v této podobě.

ISBN 978 – 80 – 270 – 5204 - 2

Je všechno (trochu) jinak?

Je. To, co se zdá jednoduché, ukáže se často najednou dost složité. A bývá tomu i naopak. Příliš vážné se může ukázat jako směšné, lehký smích leckdy maskuje hlubší myšlenku. A někdy se dá smát i plakat zároveň, přestože Kazatel říká, že je čas plakat a čas smát se. Ale ano, trochu to pletu, plakat smíchy, to je přece jen něco jiného.

A právě pro onu těžkou uchopitelnost a pochopení smyslu všeho jeden nakonec zvážní, potlačí smích, aby se pokusil poznat nepoznané. Konečně objevit to, co dosud bylo skryté. Ostatně, kdo by si to nepřál? To, že se někdo prve smál, může být výhodou. Třeba ale není každý člověk tak zvědavý a zvědavý a stačí mu, když se o tom podivném a trochu neznámém viditelném a i neviditelném dozví od jiných. Dá se ale na cizí interpretaci spolehnout? Tak jak tedy?

Ale i tak může přemýšlející dříve nebo později narazit: Nu dobrá, tak jsem si na to tohle přišel sám, a co dál? Dál už to nejde? Smířit se s tím, že mnohé věci jsou nepoznatelné, to není jednoduché. Obzvláště, když se hranice lidského poznání stále a stále posunují. Zdálo by se, že existuje jeden způsob, jak se s tím vyrovnat. Když nelze všechno poznat: bylo by snad přece možné aspoň pochopit, že to nejde. Jenže pochopit, to znamená mít víru, že všechno dění, veškeré jsoucno, které můžeme poznat smysly, či odhalit dedukcí, má smysl.

Anebo také pochopit, že nelze pochopit, ale nahlédnout, že všechno zde viditelné je ničím ve srovnání s nejvyšším Dobrem, jak říká Terezie z Ávily (její kniha Život). Nicméně, je možné si další poznání vynutit? Ano, jde to, ale důsledky takového poznání si každý přičítá sám! Na prvních stránkách Bible je o tom svědectví. Jasně, je to napsané tak, aby to bylo pochopitelné už před těmi tisíci lety, ale aby to pochopil i člověk dnešní. Nemuselo nutně jít o první dva lidi, Adama a Evu, i když ta představa je pěkná, a dost možná, že to tak opravdu bylo. Podstatné je, že svou touhu po poznání zaplatili ztrátou prvotní nevinnosti. Ovšem je otázka, zda ta touha po poznání vzešla z jejich myslí.

A tak poznali naši předkové v oněch dávných časech, že kromě poskakování bez šatů a rvaní všeho možného ovoce v rajské zahradě existuje ještě něco jiného. A jak se ukázalo, nechtěného. Jenže to si v momentu chtivosti člověk neuvědomí. Že to může být Zlo. Až pozdě si uvědomili, o co přišli.

A toto poznání je na počátku dodnes neutuchající touhy po návratu. Touhy po ztracené nevinnosti, touhy po Ráji. A ono poznání je zřejmě příčinou pocitu viny, která pak může být, řečeno oním náboženským slovníkem, „dědičným hříchem“. A zřejmě také od těch dob se vždy snažíme svádět svou vinu na někoho jiného, na dědičné zatížení, na okolnosti, na Svůdce, na ženu, na muže, kamarády. A přitom jsme si svým osudem, a také nastavením, a právě i celou řadou nastalých „okolností“ vinni sami. Není to zase tak originální myšlenka, třeba Komenský konstatuje, že „každý si své štěstí strojí,“ ale Pascal ve Spisech o milosti zase píše, že všichni lidé jsou povoláni k dobru, tudíž že všichni, ač si to třeba „ustrojili“ nedobře, mají šanci. Hledají-li, pak nacházejí.

Okolo Strossmayerova náměstí

Někde na zlomu ulice mířící z Letné na Strossmayerovo náměstí, tj. okolo dnešní Koštovny u Počtů, byla za komunistů vinárna Zlatá réva, původně též U Počtů. A právě odtud už lze zahlédnout kostel svatého Antonína. Je novogotický, dostavený těsně před Velkou válkou, v roce 1914.

Právě zde, po pravé straně, občas pluje stín malého staršího muže v nepromokavém plachtovinovém kabátě. Má ho skoro až na paty. Charakteristickým, rázným krokem míří za roh, do svého skromného malého bytu v Kamenické. Už ho vidíš? Že ne? Já tedy jej spatřím skoro vždy, když mě sem zavedou kroky a přimhouřím-li oči. Jak by také ne, když jsem zde Toníka Drbohlava vídával celá sedmdesátá léta. Vždycky se usmíval. Jen tak pro sebe, skoro potutelně. Ale nemluvil sám se sebou, to ne, nicméně bylo tak nějak zřejmé, že přece jen jaksi mluví. S někým vzdáleným a zároveň blízkým. S někým, kdo má přechodné bydliště právě pod kopcem, u svatého Antonína. Samozřejmě jsem Toníka vídal i na cestě dolů, když šel k Němu na návštěvu. Ale jinak chodili spolu.

Když jsme se s Toníkem potkali, rozzářily se mu oči, špičatý nos se zachvěl a zajiskřilo se mu i stříbrné strniště na tvářích: „Božíčku, to je radost“, tak mě vítal. A nejen mě, i další a další lidi, se kterými se potkával. Rád potkával.

Myslím, že pamatoval hlavní ulici, když byla ještě Belcrediho třídou, za války se pak jmenovala Letenská, poté Krále Jiřího a pak Obránců míru. Jednou jsme na to přivedli řeč a on měl radost z tehdejšího pojmenování. Chápal ten název jako Obránců božího míru, s tím, že to boží za komunistů jaksi neprošlo. A my takovými obránci jsme, ne? Současného názvu ulice Milady Horákové se již Toník nedožil, a jistě by ani s ním problém neměl.

Ostatně neměl problém s ničím. S ničím, s čím se dennodenně setkával, protože za důležité nepovažoval věci lidské, ale božské. A v těch božských bylo místo i pro lidi. Oslovil mě, a nikoli jen mě, odzbrojujícím smíchem, kterým doprovázel třeba vyprávění, jak jej zachránili socialističtí policisté. Jednoho dne zůstal ležet na chodníku, jen prý tak nějak omdlel, ne že by upadl mezi lotry a oni jej okradli a zranili, jako v podobenství o milosrdném Samaritánovi. Nicméně podobně jako v onom novozákonním podobenství Toníka celá řada lidí obešla či překročila. Jak to sám charakterizoval: „Asi si mysleli, že ten děda přebíral a má pěknou opici.“ Až dva mladí policajti jej zvedli: „Copak se vám stalo, už dobrý? Nepotřebujete něco? My vás odvedeme domů.“ A tak i učinili a dokonce se i skamarádili.

Také jsem byl jednou svědkem tohoto nestandardně laskavého vztahu mezi socialistickou policií, tedy represivním orgánem, jak jsme ji za komunismu vnímali, a bývalým řeholníkem. Toník byl totiž původně v řádu bosých Augustiniánů a až když komunisté v padesátých letech rozehnali všechny řeholní řády, pracoval v truhlárně.

Častá setkání s tímto mužem byla jedněmi ze zásadních momentů, kdy jsem si uvědomil, že všechno může být trochu jinak... Anebo nazíráno trochu jinak.

Příběh sochy. Intuice

Úplně ten příběh vidím. Herečku berlínského divadla obdivoval jeden sochař, a s jakousi posedlostí ji ztvárňoval v každé roli, ve které vystupovala. První byla asi tahle bronzová plastika, když hrála Johanku z Arcu, pak Kolombína, to jí moc slušelo. A tahle tvář, která vypadá jako z jiného světa, to je určitě Ofélie, a zde je zase v kostýmu klauna, to byla asi kalhotková role. Říká se tomu tak, že? Hlavičky jsou vyřezané z kosti, možná to je slonovina. Dvacátá léta, kubismus.

Sochař je asi Žid, ona spíš ne. Třicátá léta. Hitler se stává kancléřem, Křišťálová noc. On mizí. Posléze zmizí i ona herečka. Možná se dostala za oceán, u sochaře to není jisté. Ale proč je u téhle sošky podstavec dřevěný, a ne kamenný, jako mají ostatní?

Vysvětlení bych měl. Podívej, dva nízké kvádry ze dvou různých dřev, stejný tvar jako ty mramorové. Zdálky si ani nevšimneš. Ale zkus vzít sošku do ruky, tu s původním soklem. Co tě napadne? Tíha, poctivý bronz, mramor. A jak pěkně sedí v ruce. Ideální tupý předmět, s nímž by se dal někdo praštit. A tenhle je navíc docela pěkně ostrý. Musela to být rána, když podstavec od Johanky nevydržel. A nejspíš ani ta lebka.

Na spodní straně dřevěného podstavce je v kruhu vyřezána Davidova hvězda. Proto soudím, že sochař byl Žid. A zmizel. Možná proto už nikde nemůžeš najít podobné skulptury. Tak čistě kubistické, tak oduševnělé bledé tváře, které kontrastují s ostrými, byť trochu zaoblenými bronzovými mírně patinovanými těly. Nejněžnější je baletka. Možná byla poslední, je u ní jakýsi monogram. Proč v uvozovkách, nevím.

Tento hovor jsme vedli poté, co mi Táňa malé plastiky ukázala. Pak se zeptala, jak že jsem to myslel s tou lebkou...

Je to možná dost na vodě, možná, co když ne. Představ si ty listopadové dny po Křišťálové noci v roce 1938. Už jen málokdo věřil, že se to přežene. Sochař se chystal z Německa a

přišel se rozloučit s milovanou herečkou. Jenže jak bývalo zvykem, zájem o umělkyně projevovali i různí lidé, bankéři, aristokraté i kultivovaní důstojníci. A tehdy se její přízně dožadoval i jeden mladý voják. No a zrovna ten den přišli do její šatny oba. Sochař tam byl první, proto jej před nově příchozím schovala za paraván. A dál si to už domyslíš. Voják začal dotírat, sochař to nemohl snést, popadl sošku, co ji měla na stolku se šminkami, a vzal Horsta, nebo to byl Helmut, po hlavě. Lebka nemohla vydržet, a nevydržel ani soklík.

A jak to bylo dál? To už mi intuice neříká. Kam zmizel sochař, a stihla zmizet i jeho milá? Ale věřím ve šťastný konec.

Je to možné, zní to i pravděpodobně a logicky. Ale skutečnost mnohdy logiku nemá, anebo ji má jinou, které my nyní nerozumíme. Třeba to bylo trochu jinak. Anebo také ne.

Jen jediné víme jistě, protože to vidíme, že tahle soška má vyměněný soklík.. A ten má vyměněný proto, že....

Sen o krvi

Malý kostel, hodně lidí, žluté světlo od mihotajících svíček. Někdo asi zrovna otevřel dveře. Potkali jsme se tu s Marcelou, její sestrou, mou dcerou a také Marcelinou dcerou. Tak jsme se domluvili.

Vyšli jsme na konci mše všichni ven. Město na kopci je prázdné, žádný provoz, dlažba z kočičích hlav se matně leskne. Marcelin otec se nám někde ztratil. Naposledy jsem ho viděl u krogenky. Stačili jsme si říci, že půjdeme na polívku. Za rohem jsme přešli tramvajové koleje a zastavili se. Zavolám mu. Žádný signál. Znovu. Nic. Tady se nikdo nedovolá, nebojte se, potkáme se, směje se Marcela. Pojd'te, znám jedno místo, kde jsem už byla, bude se vám líbit. On ho najde.

Jdeme mírně s kopečka, ale ne daleko, budovy se rozestupují, možná tu bude i nějaký výhled. Náhle je v kamenné zdi mezera, dveře, anebo spíš branka. Pod střechou, je to spíš přístřešek trochu dřevěný, trochu železný, je pár židlí. Směrem východním je ani ne po dvaceti metrech zeď. Posad'te se, a Marcela vytahuje z kabely obložené chleby. Její sestra se směje: Vzala s sebou i lahev vína, ráno si to balila, viděla jsem to.

Za sklem, tedy za prosklenými dveřmi na druhé straně je vidět světlo. Možná jsme na hřbitově. Ne, to, co vidíme, není márnice, spíš to byl původně domek zahradníka. Asi tu byla klášterní zahrádka. Tančí se tam, říká má dcera. Sestra Marcely říká: tančí někdo? A obrací se na nás. Tvá Jolanda, Marcelo, jistě půjde!?

Mezitím dorazí Erik: Věděl jsem, že vás najdu. Na otázku jak a kde, se usměje a nic neřekne. Jíme chleby a popíjíme. Marcelina sestra vytáhne cigarety: Ted' si zakouříme! Marcela vysype na stůl hrst vybroušených achátů a chalcedonů. Jsou to takové malé oválné placičky, na délku tak do pěti centimetrů. Ráda si s nimi hraju, říká. Pomáhají mi soustředit se. Vyberte si! Střídající se tmavé a světlé proužky fascinují nás všechny.

Když jsme přišli, přivřel jsem branku, možná to byla vrátka ze starých prken, ted' nevím. Je tu klid, přestože pár kroků odsud hraje hudba.

Erik z plátěného pytlíku vyndává nějaké destičky, jsou to hrací karty. Ne, nejsou to hrací karty, jsou také o něco menší. Ale jsou na nich také obrázky. Fotím si místa a věci, které mě osloví, říká Erik. Zataším, nebo je přitavím na ty destičky. Anebo jsou to jenom destičky. Prohlížím si je. Vidím starý pár nazelenalých bot vysušených sluncem, poušť, na dalším je sasanka Šalamounova. Západ slunce na poušti. Mořský příboj. Letící rybáci.

Erik upozorňuje na destičku ze starého dřeva. Hodně starého. Možná to je tlustá tříška. Ohlazená, ohoblovaná, zvětralá. Odkud je?

Občas ji někomu ukážu. Tady, skoro uprostřed je, nebo byla, skvrna. Zdá se mi, že to byla krev. Byla to krev? Erik se usměje a řekne: Ukážu ji Šéfovi. Ten se asi bude divit.

Ach, ted' jsem zaslechl mňouknout kočku. Probouzím se. Svítá, je ráno...

Proč nás už dávno nepřeválcovali šimpanzi?

Tak se zeptal amatérský antropolog amatérského antropozofa

„A zase jsme našli další odůvodnění lidské blbosti. Nechci zabíhat do podrobností, každý si jistě dokáže vybavit spoustu příkladů. Nevím, kdo z nás si vzpomněl na rčení, že lidská hloupost nemá hranic, nu a podobných citátů by se našlo. Třeba jak někde Jan Werich popisoval spolupráci s Jiřím Voskovcem na divadle a domlouvali se, zda nějakou scénu uvést nebo ne. A jeden z nich pravil: 'To je blbý, nech to tam, to se bude líbit.' Jistě, v tomto případě se to dá posoudit jako nadsázka, **neb** hry V&W blbé nejsou. Ale...“

„Stejně mi vrtá hlavou, jak je možné, že je tolik lidí blbých. Ano, vím, že to je snad statisticky prokázané. Že až 80 % lidí je, slušně řečeno, málo chytrých, s nízkou inteligencí. To ale neznamená, že méně inteligentní znamená méně dobrý, až zlý. Znamená to, že je snáze ovlivnitelný a ovladatelný. Ostatně, to dokazují i výsledky voleb. Stačí se podívat do historie včerejší i předvčerejší. A platí to nejen u nás, stačí se podívat do Německa, do Francie, i dál.“

„I dál, i hlouběji do historie to platí?“

„Ano, zcela jistě!“

„Tak proč nás už dávno nevytlačili z výsluní a nepřeválcovali takoví šimpanzi? Když se o nich každou chvíli píše, jak jsou chytrí! Umějí počítat, malovat, prý mají i nějaký jazyk!“

„Šimpanzi, šimpanzi! Ano, jsou také organizovaní a organizovatelní. Jenže mají zábrany, zatím, vytvářejí větší tlupy a města. Zatím jsou ještě prvobytně pospolní, a pokud připustíme jistý vývoj, tak je možné se dočkat... Ale myslím, že nás nepřeválcovali hlavně proto, že je mezi nimi ještě víc blbých, než v naší, lidské populaci. Stačí se podívat, jak se tváří, pojd' do zoo, a uvidíš ty blbé výrazy, úplně stejné, jako u lidí. Prý mají mimiku... Ale jen takovou, která zrcadlí jejich psýchu.“

„Teď začínám mít dojem, že i ty jsi náhle poněkud málo chytrý. Kdyby ses viděl, jak se tváříš!“

No právě v tu chvíli jsem si uvědomil, že hranice mezi blbostí a chytrostí je tak tenká! A právě když si člověk myslí, že je nejchytřejší, a i se tak tváří, je velmi blízek onomu opovrhovanému blbství.

Osmdesát procent? Možná chvílemi i jedenaosmdesát.

Černá slepice ve vápně?

Od baru hotelu Corinthia je pěkný výhled na Nuselský most, za ním na kostel sv. Karla Velikého, v dáli na Hradčany.

„Co asi frčelo v době Karla Velikého za sporty? Asi nějaké bojové umění, jak zacházet s mečem, či třeba koňské dostihy, že?“ Otázal se jeden z Francouzů, když mu řekli, že Karel Veliký je ten jejich Charlemagne.

A proč šla řeč o sportu? Protože se u stolu sešli účastníci zasedání fotbalové federace FIFA, které se jednou konalo právě zde, v Praze. Fotbal je zábava, která táhne, po celém světě. A na tomto několikadenním sezení se probírala nejen možná změna pravidel, ale v rámci seminářů i to, s jakými problémy se potýkají jednotlivé národní asociace.

Pro nefotbalistu nepříliš zábavná záležitost, kterou zpestří přestávka na kávu nebo na oběd. Pro personál hotelu rutina, pro tlumočníky ostatně asi také. A možná i trochu nuda, když se hovoří stále o tom samém. Kolik naběhá rozhodčí dopředu, a kolik dozadu, kolik lze při autovém vhazování udělat kroků, atd.

Většinou všechno běží, jak má, nikoho ani nenapadne očekávat nějaké překvapení. Nikdy by se však nemělo příliš spoléhat na to, že se nemůže nic stát! A je jedno, zda v lese, na ulici, v kanceláři, ve vlaku nebo v autě. Či na hřišti. Na hřišti? Ano, na hřišti, a také třeba zrovna v jednacím sále.

Nějaká stovka účastníků, několik jazyků, tlumočnické kabiny, každý má sluchátka. Vždy jedna kabina je hlavní a od ní překládají do ostatních jazyků. Zrovna, když mluvil delegát z jedné země z černé Afriky, propukl rozruch. Nejdřív v kabinách: „Co to je, cos to řekla? To si děláš blázy?“

Delegát z bývalé francouzské kolonie mluvil francouzsky. Dobře. Ale co to říká? Říká to doopravdy? Až když to slovo řekl podruhé, zaznělo z české kabiny všem, a i česky do sálu: „A jak má jednat rozhodčí, když se prokáže, že někdo uhranul brankáře?“

„Jak uhranul brankáře?“ divili se diskutující a vrhali na tlumočníky zmatené pohledy. „To není nic neobvyklého,“ vysvětloval delegát. „Takové případy jsou. Zaznamenali jsme i to, že někdo z hostujícího družstva zakopal před zápasem do malého vápna černou slepici!“

Nepochybně se na to přišlo, když nebohému brankáři skončil míč za zády... A kdo za to mohl? Černá slepice ve vápně přece!

Účastníci věc raději přešli a zákaz uhranutí se do nových pravidel nedostal.

Jestli pak měli k obědu kohouta na víně, to nevím, ale pěkně by to vypadalo v zápise z jednání: Poslední bod: Černá slepice ve vápně. Polední menu: Kohout na víně... Tedy mimo jiné.

Hlubokomyselná pohádka o hubeném Jeníčkovi a Mařence

Maminka Kordula držela sourozence Jeníčka a Mařenku celou zimu doma, pěkně v teple. Byli totiž oba hubení, možná i trochu nedonošení. Na nějaké dopékání nebylo v chudé rodině ani pomyslení. Tak tedy aspoň v zimě byly děti za kamny.

Ono se totiž, milí čtenáři (při předčítání dětem lze říci: milé děti), rodilo předčasně i v dávných dobách, ale maminky a babičky to řešily tak, že malinké holčičky a kloučky dopékaly v troubě kuchyňského sporáku. Samozřejmě nikoli doslova dopékaly, ale pěkně udržovaly v teple, do sporáku přikládaly jen mírně.

Jen co slunko na jaře začínalo nabírat na síle, už to táhlo děti ven a jejich matička je pouštěla od dubna na zápraží, a v květnu již na malou zahrádku, a jak nastal měsíc červen, už je neudržela, a děti vyrážely k potoku, do lesa, ano, také na jahody a někdy zašly docela daleko. To pak tatínek hartusil, že tak daleko ne, v hlubokém lese prý žije stará paní, která má chaloupku z perníku, ale je jí to houby platné, neboť ho nemůže jíst, protože má cukrovku. Diabetes melitus, dodala maminka, měla totiž střední zdravotnickou školu. „A proto je taková nerudná, že se jí říká Ježibaba, jako v té pohádce o Jeníčkovi a Mařence, tu znáte přece, že?“ dodal tatínek.

„Neznáme, neznáme“, volaly děti. „Tož se tam do lesa vypravte, a uvidíte, zažijete ji na vlastní kůži. Prozradím vám ale, že dobře dopadne“, řekl tatínek.

„Ty nemáš rozum!“ soudila maminka, „přece jen to může být nebezpečné.“ Ale tatínek již řekl a tak se také ráno stalo. Děti si vzaly košíček s bábovkou a lahví vína... ne, ne, promiňte, to je jiná pohádka. O Karkulce si povíme jindy. Takže děti dostaly na cestu skývu chleba a hliníkový skládací pohárek, aby si mohly cestou nabrat vodu z potůčku. Z louže ne! „Na pohárek dávejte pozor!“ ještě řekl tatínek, byl to totiž pohárek vojenský, památeční.

A Jeníček s Mařenkou šli a šli, blížila se noc, kousek chleba dávno snědli, napili se z potůčku a pohárek neztratili. Když tu, co to, zahlédli světýlko! Ano, jak se ukázalo po asi dvaceti osmi krocích, byla to ona perníková chaloupka. A jak voněla. Jeníček to nevydržel a ulomil si kousek okenice. Dal i Mařence a i ta svedena jedla. Vrzly dveře: „Kdo mi to tu láme okenice? Není-li to nějaký perníkožrout?“

Děti byly slušně vychované, tak se přihlásily, představily a i se omluvily. „Když jste takové slušné, pojd'te dál!“ pozvala je ta stará paní. To přece není žádná zlá ježibaba, myslely si děti a bez obav vešly do chaloupky. „Děti, já jsem měla celý statek z perníku, ale jelikož jsem měla perník tak ráda, jedla jsem, jedla, až jsem ho skoro celý snědla. Jenže pak jsem dostala nemoc, které se říká cukrovka, a už jsem ho jíst nemohla, tak mi aspoň zbyla tahle chaloupka,“ vysvětlovala babička. „Diabetes melitus“, skočila jí do řeči Mařenka. „Ty jsi mi nějak chytrá, děvenko! No a tak od té doby ani perník nemůžu, ani nic sladkého. Jenom maso!“ dodala babička a útrpně se podívala na Jeníčka a Mařenku. To nebyly děti ani k nakousnutí, ani k zakousnutí.

Ta babička si nejdřív řekla, že si děti vykrmí, a pak si je upeče, ale jelikož jí sdělily, že jim dovolil sem jít sám tatínek, vzpomněla si na své v podstatě dobré srdce. Dobrá, děti vykrmí,

ale pošle je pak domů, to budou rodiče koukat. Ale to jim neřekla. Pozvala je na noc, ukázala jim pěkné postýlky, a jak se ukázalo, těch nocí bylo více. Děti totiž mohly jíst perníku, co hrdlo ráčí. Už nejedly ten trochu ztvrdlý a zvětralý perník ze stěn, babička jim pekla každý den čerstvý.

Jenom jedna věc byla dětem nepříjemná, když je babička jednou za týden píchala do prstu a mačkala z něj krev. Jeníček se trochu bál, věděl, jak to v pohádkách chodí, ale vzpomněl si, co říkal tatínek, že všechno dobře dopadne. Však také babička jejich krev nepila, ale kápala vždy na sklíčko a říkala, že sleduje jejich krevní obraz. Dívala se na usychající kapku proti oknu, zda se jejich chudokrevnost trochu lepší. Lepšila se a dětské prstíky již nevypadaly jako klacíky, ani jako párky, ale skoro jako buřtíky, zejména ty Mařenčiny.

Nyní se děti přece jen trochu začaly bát a začaly uvažovat, zda babičku, když peče perníčky, pro jistotu nevrazí do pece, ale opět si Jeníček vzpomněl na tatínkova slova, že to dobře dopadne. A jakoby jej přivolal. Najednou se ozvalo šoupání nohou za dveřmi, rázné zabušení a už tatínek vchází do dveří: „Dobrý den, babičko, neviděla jste tady děti?“

„Ale viděla, panáčku, zrovna šly do kuchyně na čerstvý perníček. Pojd'te také ke stolu!“ Nu a tak tedy všechno dobře dopadlo. Ale když se tatínek na Jeníčka a Mařenku podíval, vůbec je nepoznával. Takové baculaté, skoro obézní děti, ty přece nejsou jeho! Kdepak! Až když promluvíly, tedy zvolaly: „tatínku!“, až tehdy je poznal. A tak to všechno opravdu dobře dopadlo.

A poučení? Nejezte tolik sladkého, pak vás ani vlastní nepoznají. Nezůstávejte na návštěvě moc dlouho. A nesud'te své bližní tak příkře.

A jdete-li zrovna k obědu, tak dobrou chuť!

Odpust' nám naše břichy!

V Noutonicích, to je kousek za Prahou, žil byl jeden zahradník. Trochu samostatný chlapík, kterého však nedokázala zaskočit žádná situace. Anebo možná, že dokázala, ale jeho patnáctiletému obdivovateli to přišlo málo pravděpodobné. Ke vzpomínce na něj se vrátil po letech.

Nejčastěji si na zahradníka vzpomněl, když si doma nechal hodinky. Kdyby tak měl s sebou bandasku nebo džbánek, to by byla jiná. I po letech si vybavoval, jak si zahradník dovedl se vším poradit. Moc rád jej pozoroval při práci. A také se ho moc rád ptával: „Pane Šedivko, nevíte, kolik je hodin?“ A dotázaný pohlédl do temného hrdla bandasky zapíchnuté v trávě a hlásil, kolik je. Zpravidla se seknul sotva o deset minut.

Možná, že až časem si člověk začne vybavovat různá moudra, která v dětství zaslechl, a která se mu tehdy jako moudra nejevila. Byly to všelijaké hlášky, či bizarní příhody, které toužil „sbírat“, aby je posléze mohl dát ve společnosti k dobrému. Není ale nad vlastní zážitek. Až po dlouhé době vzpomínajícímu došlo, jak hlubokou pravdu měl zahradník, když na řečnickou otázku, čemu se lidé nejvíce smějí, odpovídal, že každému pšouku. A to doslova i obrazně. Kolik příkladů by každý našel. Nu, dobrá, neplýtvat časem!

Dotyčný zahradník časem neplýtvat, věděl, že jej máme každý omezený, někdo více, někdo méně. A k jeho naplnění je třeba využít všech sil. O jeho uplývání věděl hodně, dodával květiny pro kostel, pro svatby, pro pohřby, jak to všechno utíkalo. Po Květné neděli za týden Velikonoce, smrt, vzkříšení, svatby na jaře, pohřby nejčastěji na počátku zimy. Ke každé příležitosti měl patřičnou skladbu květin. Ale i zeleninu pro sváteční i všední tabuli. Někdy měl člověk dojem, že pan Šedivka, růžolící kudrnatý muž, moc nejí a jen si rád přihne. Nebylo tomu tak. Jeho veselá a vyrovnaná povaha nebyla způsobená obsahem džbánu. Vyplývala z pobytu na čerstvém i syrovém povětří. A z pozorování přírody, ptáků, myší, koček i lidí.

Jednou byl jeho obdivovatel svědkem jeho hovoru s kostelníkem. Oba pokuřovali, zahradník cigaretu, nemohl kouřit moc dlouho, spěchal do záhonů nebo do korun stromů, kostelník viržinko, měl času trochu více. Probírali, jako již kolikrát, život. Kostelník dal k dobrému, že když si pan farář onehdy posteskl, jak jsou lidské pohnutky někdy jen těžko pochopitelné, tak na to opáčila kostelníková žena (farář byl jejich synovec): Ach, Toničku, co ty víš o životě? A zahradník dodal, že podle jeho zkušeností se člověk celý život chystá na odchod, ale neví o tom. Dokud je mladý, je přesvědčený, že má času na všechno dost. Postupem času se možnosti zužují, a najednou se musí loučit. Připravit se. A dobře se připravit, dodal kostelník.

Zahradník se kolem kostela a hřbitova pohyboval zhusta, a oboje měl na dohled, přesto však do samotného Domu Božího vstupoval jen zřídka. Tvrdíval, že to za něj vyřídí manželka. O věcech duchovních a hlubokomyslných, až na výjimky, viz výše, toho moc nenamluvil. Jednou se ale vyjádřil, znělo to jako modlitba, a vlastně i byla. Slezl, bylo to v předjaří, ze žebříku, prořezával totiž jabloně, a zakousl se do jitrnice, ke které přikusoval chleba. A jelikož to bylo právě před Velikonocemi, a v pátek, obrátil oči k nebi a pronesl: „Odpust' nám naše břichy“.

Pohled z druhé strany

Když jsme šli z Vyšehradu, vypráví mi Jenda, dnes už starší pán... Zarazím ho. Takhle to nenapíšu, začínat větu „Když“ se nemá, to nám ve škole vtloukali do hlavy. Nuže dobrá, začne znovu Jenda. Šli jsme jednou s dědečkem, bylo mi asi pět, na Vyšehrad. Děda zásadně říkával Vyšohrad a odůvodňoval to tvrzením, že šlo o hradiště vysoko nad řekou. Podívej se někdy z druhé strany!

Proč ale tam bylo to š? To už mi nějak uniklo. Možná, že staří Čechové hodně používali š, Vysohrad, to by asi znělo divně, Vysokohrad dlouze? A možná, že kdysi dávno nějaký bezzubý průvodce či vyprávěč legendy o Šemíkovi nemohl vyslovit sykavku. Tu legendu ale můj dědeček také rád vyprávěl. Ale tak po svém, z pohledu koně, který si chudák při skoku natáhl třísla, přesto přeplaval Vltavu a dostali se s Horymírem až k Neumětělům. Dědeček dodával, že rytíř se svým koněm soucítil, sesedl a že pak už po souši spolu šli pěšky. Marné však bylo léčení, a tak Šemík posel, s hlavou v náruči svého pána. A dědeček k tomu dodával: „Vidíš, aby se Horymír zachránil, aby žil dál, musel Šemík zemřít.“ Bývá to ostatně častý motiv v mytologii, v pověstech, ale i v mnohých náboženstvích. Aby někdo mohl žít, musel jiný zemřít.

A v Neumětělích, na Šemíkově náhrobku je psáno: V Neumětělích se věřilo a věří, že zde Šemík, věrný kůň rytíře Horymíra, pochován leží. Ke společné návštěvě jsme se už nějak nedostali, ten hrob jsem viděl až asi po patnácti letech. Je tam, vedle silnice protínající obec, která jinak ničím moc zajímavá není.

Jenže tak to je se spoustou věcí na první pohled málo zajímavých, a při bližším pohledu...

Černé svědomí (politický esej)

„Co sis to vybral za téma bakalářské práce? Černé svědomí křižáků? To by byl titul spíš pro knížku, taková by se prodávala!“

„Hele, tak za prvé, není to bakalářská práce, zatím jen ročníková, spíš tedy esej, možná ale, že bakalářská by z toho mohla být. Ale to bych musel najít oponenta, kterému by se téma líbilo, a ne aby mým vývodům jen oponoval. A za druhé, nejen že jsem si to vybral, ale už jsem si načrtnul pár kapitol.“

„A ukážeš mi to?“

„Jasně, proto jsem se také před tebou zmínil. Chtěl bych vědět, jestli to není moc naivní. Můžu ti to poslat, anebo to chceš vytištěné? Není to dlouhé.“

Dal jsem přednost papíru, vytisknu si ale sám. Když čtu na monitoru delší text, svádí mě to ho jen tak rychle přelétnout, a podle toho pak někdy i vypadá úsudek. Mám radši papír. Sednout si do křesla, do ruky tužku, psát si poznámky, anebo ne. Aspoň ne hned. A když přestanu číst, můžu si jen tak čmárat, nebo něco nakreslit, to mám rád.

Černé svědomí křižáků? Co si pod tím představit? Nebude to příliš zjednodušující, anebo trochu sebemrškačské? Po prvních dvou stránkách si ale uvědomuji, že téma osvobození Svatého hrobu z rukou muslimů v Jeruzalémě bylo pro evropské křesťany po roce 1000 velmi aktuální, a je nakonec aktuální dodnes. Když Jeruzalém dobyli mohamedáni, tak nějakých 400 let všechno jakž takž šlo, nijak zvláště křesťanům nebránili navštěvovat svatá místa, jenže pak se situace začala měnit. Islám začal být vojensky úspěšný i dál od místa svého vzniku, a to znamenalo, že se začal více vymezovat vůči křesťanům, ale i židům.

Tak nějak to Petr ve své práci shrnul, ale stručnost s sebou samozřejmě nese i jisté zjednodušení, ale budiž. Výzva k osvobození Božího hrobu vzešla od papeže Urbana II. v roce 1095, i když původně mělo jít spíš o pomoc Byzanci před Turky. Po všech možných peripetích, a také krvavých režích a masakrech, se v roce 1099 křižákům podařilo dobýt Jeruzalém.

Avšak „už zde“, píše dál Petr, „bylo zřejmé, že dobrý úmysl, připustíme-li, že byl dobrý, byl znehodnocován a atakován jednotlivými veliteli křesťanských vojsk. Většina, počínaje provensálskými šlechtici, vojsky z Porýní, jihoitalskými Normany a Byzantinci konče, měla rozdílné cíle a i představy. Vojenský úspěch byl i možný proto, že muslimští vládci bojovali mezi sebou, nebyli ve víře jednotní, Seldžučtí Turci byli sunnité, emírové v Sýrii a Egyptě byli zase šíité.“

Musím si trochu osvěžit paměť, jak to všechno bylo. Přílišné zjednodušování a určitá podobnost s osvobozovacími válkami v posledním století se přímo nabízí. Na území Blízkého východu vznikla dočasně řada křižáckých státek, jako Knížectví Edessa, Antiochijské knížectví, či Jeruzalémské království.

Petr pak ve své práci pokračuje: ... „jedním z nemnoha křižáckých knížat, která se stala panovníky, byl jeden z vůdců první křižové výpravy, Godefroy z Buillonu, který odmítl titul krále a označil se za Ochránce Svatého hrobu. Titul krále pak po jeho smrti přijal až jeho bratr Balduin.“

Skromnost se nikdy moc nenosila, a pokud byla oceňována, tak většinou až po smrti dotyčného. Tak tomu bylo zřejmě i v případě Godefroye. Nicméně u něj, jako u prvního, Petr „objevil“ známky onoho černého svědomí. Píše trochu obsáhleji, že u tohoto dolnolotrinského vévody a jemu podobných je doložitelné. Uvědomoval si, že úspěch dosažený příliš velkým násilím bývá problematický, neboť je časově omezený.

Nejvíce mě však překvapila úvaha ve druhé půlce Petrovy originální práce:

„Paralela dnešní situace s dobou prakticky před tisíci lety, možná všude, ale na Blízkém východě zejména, je nabíledni. Bylo by možné říci, že problémy vzniknou, jak při osvobození, tak při návratu, zejména po dlouhé době. Ale jak někdo trefně poznamenal, dějiny se neopakují, ale mohou se rýmovat. Situace na Blízkém východě je dnes podobná, ale přece jen jiná. Nejde totiž o osvobození, ale o návrat. Navíc na území nejen Jeruzaléma, ale celého historického Izraele, Židé stále přežívali. Ostatně již ve Starém zákoně byli mnohokrát odsud vypuzeni, aby se posléze vrátili, jako například za perského krále Kýra.

A paralela zde přece jen je. Pokud osvoboditel, či navrátilčí se, zpychne, musí zase počítat s vyhnáním.“

Až se zase s Petrem potkáme, řeknu, že dobré. Úvaha, esej, OK. I na bakalářku by to mohlo být. Ještě promyslet, domyslet. Ale pohledu do budoucna bych se stejně trochu bál.

Proč nás nenávidí (náboženský esej)

V Petach Tikvě mají střední školu, se kterou má naše gymnázium partnerství. Je to nedaleko zoologické zahrady, radnice vypadá trochu jako v norském Oslu. Petach Tikva, v překladu brána naděje, je nové město, kousek od Tel Avivu, z počátku dvacátého století, statut města získala v roce 1937.

Studenti této školy v Petach Tikvě končí také maturitou, říká se jí tam „bagrut“. Maturitní předměty jsou matematika, hebrejštiny a literatura, angličtina, bible, dějiny a společenské vědy. Já u nás učím dějepis a tělocvik, jenže z dějepisu u nás skoro nikdo maturovat nechce, sotva dva tři studenti ze tří maturitních tříd, proto mě dost zajímalo, jak to mají Izraelci. Předkládají práci, kterou u ústní zkoušky obhajují, přičemž mají možnost si zvolit libovolné téma. Zajímalo mě, jaká si vybírají. Zeptal jsem se na to profesorky Ilany, která byla u nás s dvanácti studenty na výměně. „Až přiletíš, něco ti najdu,“ řekla mi.

Našla. Práce se týkaly hlavně dějin a společenských věd. Potěšilo mě, že práce psané v ivrit mají anglické resumé, jiné jsou úplně dvojjazyčné. V ivrit, tedy moderní hebrejštině, bych si to těžko přečetl.

Ilana mi podala jednu práci v tenkých modrých deskách, ostatní zase zařadila do šanonu: „Tuhle jsem ti vybrala, je originální, a jako křesťana by tě mohla zaujmout. Ty ostatní jsou sice slušné, ale nic objeveného, asi jako u vás a kdekoli jinde.“

Práce měla zvláštní titul: **Proč nás nenávidí?** „Chceš vědět, kdo to napsal?“ Zeptala se má hostitelka. „Podívej,“ a ukázala mi z okna na školní pozemek. Byl to dvůr, který přecházel do hřiště, a na konci pár stromů, zeď a hlídková věž.

„Tamhleten černovlasý!“

„Všichni jsou černovlasí.“

„Ten, co sedí pod ec rimon, granátovým jablkem, hned vedle strážce s puškou.“

Když jsem se pak začel do práce toho chlapce, jménem Šlomo Dufefia, vybavila se mi jeho tvář. Trochu podlouhlá, které možná, až mu bude kolem třiceti, budou slušet vousy.

Šlomo si hned na začátku položil otázku, která se objevuje v názvu práce „Proč nás nenávidí?“ Nakonec na ni odpověděl, ale tak, že to asi stejně, v lepším případě bude vnímáno jako vysvětlení, ale nic víc. A to přesto, že naznačil řešení. Překvapivé a možná právě proto i těžko přijatelné. Pochopitelně. Jelikož toto považuji za hlavní přínos partnerství naší školy s izraelskou v Petach Tikvě, pokusím se myšlenky Šloma Dufefii shrnout. Požádal jsem Ilanu, aby zajistila studentův souhlas, že bych zkusil jeho práci u nás vydat. Mohlo by to vyjít, zatím se to zdá na dobré cestě. Takže zatím takto:

Nedůvěra je celkem přirozená lidská vlastnost, ale snadno se může změnit v nenávist. Nejspíš to má kořeny někde hluboko v minulosti, kdy bylo třeba bránit své území, každý nově přichodí byl potenciální nepřítel. Usedlí obyvatelé na přichodího atavisticky cenili zuby, a možná i výhrůžně mávali klackem, ale asi jím netloukli jako lidoopové do kmenů stromů.

Taková nedůvěra byla přirozená, ale skutečná nenávist, se kterou se setkáváme dnes, a zejména my Židé v Izraeli, ta to nebyla.

Asi takhle Šlomo svou úvahu začíná. První posun od prvotní darwinistické zvířecosti a cenění zubů vidí ve chvíli, kdy člověk získal duši, stal se člověkem, prvním člověkem Adamem. Ano, ve škole mají studenti předmět Znalost Bible. Zde se probírá Abraháмова smlouva s Hospodinem a pak samozřejmě i literárně doložené do kamenných desek Mojžíšem vytesané Desatero. To psal Mojžíš podle diktátu. A zde zřejmě začíná problém, uvědomění si jinakosti, a to jak ze strany Židů, tak ze strany ostatních národů.

Celé dějiny Izraelského národa jsou popsány v Tóře, my bychom řekli ve Starém zákoně. Jsou zde popisovány peripetie rozvoje, úpadku, zajetí, návratů, vraždění a zase návratů do Zaslíbené země. Vše se ale změnilo s Ježíšem, Ješuu, který náhle přišel do celkem srozumitelného světa, kdy patent na věci božské měli vykladači písma, a nikdo nepočítal, že ten prorok avizovaný Spasitel přijde zrovna nyní. A že bude takový jiný. Že nebude odpovídat lidským představám. Ale těm vlastně neodpovídá ani sám Bůh.

Tehdy, kolem roku 30, byla většina Židů proti okolnímu antickému světu stále sama, a zakrátko přibyl i křesťanský svět. A tolik nepřátel, to už bylo moc. Římané je ze země Izraelské vyhnali důsledněji než Asyřané či Babylóňané, a bez možnosti návratu. Naštěstí jich i tak v zemi pár hrstek zbylo a časem zase Židů přibývalo. O život ve vyprázdněné a zplanělé zemi nikdo moc velký zájem neměl. Pak zažili zklamání v období křížových výprav. Zase násilí. Až v devatenáctém století začaly první větší alije, vlny navrátilců, především z východní Evropy. Ale to zmiňuje Šlomo jen na okraj. Za podstatné považuje neochotu a neschopnost židů a křesťanů přiznat, nebo alespoň suše konstatovat, že mají tolik společného. Doslova píše: „V křesťanských kostelích se čtou kousky z Tóry, tj. Starého zákona, žalmy, z Knihy přísloví, Moudrosti, Kazatel, proroci, a pak tzv. Nový zákon, tj. evangelia, skutky apoštolů a jejich dopisy. To je o Kristu a jeho vzkříšení. My židé, tj. Židé s malým ž, tedy věřící, říkáme Ješuuvi v lepším případě „ten člověk“. A přitom by se na obou stranách tak snadno dalo najít řešení. Tolik společného.“

Studentova naivita mě až dojíhá. Ale čtu dál, a to už se mi tak naivní nezdá. Modelový a ilustrativní moment našel v knize současného izraelského spisovatele Amira Gutfreunda, Šoa šelanu – Naše šoa (vyšla i u nás pod názvem Jídlo se nevyhazuje). Cituje jednoho rabína, který přežil holocaust, a od té doby stále opakuje otázku, „Proč máme být vyhlazeni?“ A vzápětí si sám odpovídá: „Protože se život zmenšil.“ A dále říkal, že před Druhou světovou válkou se žilo tak jednoduše, všechno fungovalo, chlapci studovali, rabíni vykládali Tóru a moudří v rabínských spisech hledali odpovědi na složité halachické rozpory okolo různých předpisů. Jenže jejich otázky jsou stále menší a menší, a sestupují až k detailům velikosti pířka, kosti, vejce. A pak Šlomo ze zmíněné knížky cituje: „Avšak když se otázky zmenšují, zmenšuje se s nimi i duše a s duší víra.“ Mezi takovéto otázky patří třeba „problémy“, jak naložit s cibulí, co upadla na znečištěná kamna, nebo co když uvízl drobeček na slámce.

Dodává ale také, že s podobnou malicherností, které unikají věci podstatné, bylo možné se setkat i u křesťanů při otrockém dodržování půstu, a jinými malichernými výklady. A dnes se paradoxně křesťané i nekřesťané věnují dalším malichernostem, mluví do stravovacích

návyků, a někteří by nejraději ze všech nadělali vegetariány, nebo ještě lépe vegany, anebo by z útlocitnosti k živým tvorům nejedli vůbec. Nám židům to je povědomé. Znamená to, domnívá se Šlomo, že i křesťanům, podobně jako židům se život zmenšil a Bůh se vytrácí.

A nyní jeho řešení. Myslí si, že právě nyní je ideální doba, aby se našel nějaký modus soužití, kdy by si každý sice ponechal to své, jen by malinko slevil. Křesťané by neohrnovali nos nad mojžíšskými předpisy, a židé by řekli, nu dobrá, byl ten Ježíš přece jen Mesiáš, i když my jsme si jej představovali jinak. Ale nebudeme se kvůli tomu přít, společného máme více. Jistou nadějí jsou podle Šloma mesiánští židé, kteří dodržují předpisy Mojžíšovy, ale zároveň soudí, že Ježíš byl ten, kdo měl přijít a také přišel.

Pokud by k tomuto srozumění došlo, byli by na tom podle studenta Šloma křesťané i židé lépe, i by lépe vzdorovali nepřítelům. Nicméně nakonec si klade otázku, zda neuvažuje zase příliš světsky, „starozákonně“? Spolu s ním soudím, že ano. Ostatně Starý zákon pro svou mnohou tvrdost je stále dobře srozumitelný i nám. A proto je dobré vycházet ze Starého i z Nového. Otázka pak je, a naznačil ji i Šlomo, zda by po tom sjednocení na tom byli křesťané a židé doopravdy lépe, nebo nakonec hůře. Nepřítel, a nejen na Blízkém východě, je tolik.

Jak je vidět, skočil jsem Šlomovi na špek. Už přemýšlím. To si jistě přál. A vlastně nevím, jestli mohu v jeho případě mluvit o špeku. Ten je z prasete, a to není košer.

Oči

Včera mě zase inspirovala kočka. Zahlédl jsem někde na netu reprodukci Leonardovy Mony Lisy, a odpoledne jsem se zamyslel nad jejím tajuplným úsměvem. A právě při tom přemýšlení mě kočka přistihla: „Tak to mě zajímá, k čemu asi dojdeš?“ A zamrkala na mě. Pravda, to žádný portrét nedovede. Není nad to pozorovat kočku. Ale když se jí hledí do očí moc dlouho, zavře je. Nechce prozradit, co si myslí.

A právě v tom tkví jejich kouzlo. Možná právě proto má moje žena ráda kočky, a portréty nikoli, protože ty nemrkají a nedovedou včas, vlastně vůbec zavřít oči. Jenže jsou portréty a portréty. Jsou ty, které přitahují pozornost svou výmluvnou upřeností, a jiné zase svou arogancí rozčilují. Mnohé jsou prázdné. Další se dívají skrz diváka, a to také rozčiluje. A jsou takové, které hledí jinam, někam, kam se buď snaží k něčemu upoutat pozornost vnímatele, anebo se od diváka obracejí ve vlastním usebrání. Ty vzbuzují zvědavost. A pak jsou takové, jako je pohled Mony Lisy, která sleduje diváka s jen naznačeným úsměvem na rtech, jako by říkala, že něco ví. A pozorovatel si tudíž klade otázku, co že to vlastně ví. V tom tkví genialita Leonardova? To je ta šifra?

Vyprávím o tom kočce, jen zachvěje víčky a vzdechne. Když jsem tento slavný obraz v Louvru před lety spatřil na živo, moc mě nezaujal, musel jsem se k němu vrátit, trochu si vylomit hlavu, a až poté, když jsem odfiltroval okolí, promluvil: „Co víš o sobě? Víš to, co si já myslím? Co si myslím, že vím?“

Pak jsou portréty, kdy zobrazený ví, a ví i divák. Jako třeba El Grecův svatý Josef s Ježíškem, na pozadí je Toledo (je k vidění v Museo Santa Cruz právě v Toledu). Štíhlá postava mladého otce s malým důvěřivým Ježíškem za ruku. Pohled Josefův je upřený do budoucnosti, ví, jak všechno dopadne, ví, že to tak musí být. Další El Greco, šlechtic s pravou rukou založenou, kord po levé straně. Celý v černém, bílý krajkový límec, okruží, podobná manžeta. Pohled smutný nebo také „jenom“ vědoucí? (k vidění v Prahu v Madridě). A pro ilustraci pohledu mimo ještě jeden El Greco, a to Kristus, co je k vidění v Praze, v Národní galerii. Ten také ví.

Ale je také dost portrétů, kdy mají zobrazovaní zavřené nebo přimhouřené oči, a také jsou výmluvné. Jistě, číčo, říkám své posluchače, dalo by se pokračovat, a jmenovat dál a dál, třeba malíře zvířat Edwina Henryho Landseera, co byl i sochařem a vytvořil ty velké kočky (lvy) okolo Nelsonova sloupu v Londýně.

A vidět, to nemusí znamenat vědět, a to ty dobře víš, že? Je třeba také slyšet, cítit a hlavně myslet. A také umět být potichu, když je třeba. Možná i proto má moje žena tak ráda kočky.

Kdo je egoista a kdo filosof?

Je řeč o člověku, nikoli o kočce, jak by si někdo mohl myslet. Tedy přesněji, o kočce bude až na druhém místě. Člověk je člověk a kočka je zvíře, i když někdy se rozdíl smazávají. Občas se říká, že se někdo chová jako zvíře, a to je přirovnání nelichotivé a velmi antropocentrické. Nebo že muž se chová jako kocour, to už je trochu lepší, no a řekne-li se o ženě, že je kočka, to je už lichotka.

Zkrátka, na kočku si leckdo vzpomene, aniž ji má doma na křesle, nebo se mu promenuje po zahradě. Ale co ten, kdo si kočku pořídí a chce s ní sdílet své dny, rána, večery? Je to egoista, nebo filosof? Ne, není třeba vyjmenovávat známé osoby, které žily s kočkami. Nechť se každý zamyslí sám.

K této úvaze mě přivedl názor některých majitelů psů, kteří říkávají, že právě kočka je egoistka, je na člověku nezávislá, a dělá si, co chce. Jenže kočka egoistkou, tedy sobcem, být nemůže, neboť sobectví je lidská vlastnost. Kočka je svá, chová se, jak je jí dáno, ale přesně tak se chová i pes. Když se točí kolem pánových nohou a upozorňuje na sebe, tak se řídí svými pudy, ale rozhodně nejde o projev lásky a altruismu.

Egoista může být jen člověk, a možná je dost egoistů, kteří tak touží projevit své EGO, že si pořizují zvířata, aby jim sloužila, poslouchala je a byla jim po vůli. Podle tohoto modelu by se zdálo, že ti praví egoisté si pořizují psy, a kočky pak lidé méně sobečtí. Ale ouha, nemusí tomu tak být. Právě dnes mě napadlo, jak bylo ode mě sobecké, že když jsem po ránu vyrážel na pár hodin do města, tak jsem nechal kočičku dřímat doma. Měl jsem si ji vzít přece s sebou, jako tak činí mnozí lidé se psy, a třeba v přepravce. Ale, myslím si, že by se jí to nelíbilo. Podle ní přepravka slouží k přepravě z místa A (Prahy) do místa B (na zahradu), popřípadě C (k panu doktorovi).

Má pravdu, a tak se mi ulevilo. Ne, nejsem egoista, respektuji kočičí potřeby a touhy a snažím se být Sise co nejvíc na blízku, podobně jako tak činí ona. A když na venkově vyrazí na návštěvu k sousedovi, kde se i zdrží, nebo si vyleze zdřímnout na střechu, respektuji to, jako ona respektuje mě.

A filosof? Kdo to je? Majitel, který s kočkou na dosah o něčem přemýšlí? Anebo je to spíš kočka, která s klidem filosofa posoudí přečtené a mrknutím oka dá najevo souhlas? Ale někdy také nesouhlas. Chce se to jen trochu snažit porozumět její řeči.

Příklad? Zrovna jsem kočce chtěl říci něco o Michelu Houellebecqovi, píše totiž o jakési slepé uličce, ve které se společnost ocitla. Co bude dál. Co by na to řekla?

Pozoruje mě, ani nemrkne, a pak se otočí zády a mírně zapřede. Nestačím říci ani slovo. Proč také, k tak stručnému komentáři? Ale jak to tedy je, je spíš existencialistka, nebo naturalistka? Realistka.

Píšu dopis otci...

„Kdyby se ti někdy zdálo, že jsi už všechno na tomto světě pochopil, dej si pozor! Není to možné. Dá se pochopit ledacos, ale pak vždycky někde narazíš, a dál už to nejde. Najednou spatříš třeba dvě slunce, a nebudeš sám, nebo plaché zvíře v modrém kožichu, anebo, co já vím? Zkrátka o tom píšu dopis otci. Ono se spíš dá něco napsat, než říci, vid’? To už také víš. Protože si taky asi uvědomíš, že kdybys TO řekl dřív, nemusel bys TO psát nyní, a kdyby si to ostatně teď adresát pořádně přečetl, mohl by ti říci to zaklínadlo, po kterém toužíš, a zároveň se ho bojíš.“

Tato slova jsem zaslechl na Novém židovském hřbitově, kousek od místa, kde je pohřben Franz Kafka. Za náhrobkem, hustě porostlým břečťanem, seděli dva muži, starší, s prošedivělými vousy, a mladší, bezvousý, s tmavými trochu vlnitými vlasy. Mohl to být otec a syn, ale také tomu tak nemuselo být.

Jakmile jsem zaslechl ono „kdyby“, hned mi vytanulo na mysli časté opáčení mé dcery na připomínku, co by, kdyby: „Nekdybichuj, prostě je to tak“. Jenže ta podmínka, kdyby, je tak svůdná, že se často stává omluvou pro vlastní nedůslednost, pro lenost, a také pro odůvodnění, proč ne, protože.

Kdybychom všechno věděli, a to již nyní, a poznání by bylo dokonalé, třeba podmíněně nějakým větším úsilím či studiem, čili kdyby se jeden trochu snažil, byl by důvod k další existenci na tomto světě? Dokonalé poznání by umožnilo všechno vidět v reálném světle, ale má to svůj háček. Ztratil by se důvod usilovat o něco. O co, když bych všechno znal a věděl již nyní? Jenže oč by to bylo těžší... Vědět vše, a nemoci podniknout nic. Nic k růstu, nic k naplnění. Nebylo by třeba usilovat o další poznání. Nebyl by důvod k víře, že „TO“ může dopadnout dobře, anebo také špatně. Bez víry ve smysl, že je možné poznání, byť je pro mě zde trochu omezené, bez víry nelze žít.

Onehdy tuto „objevnou“ myšlenku přednesl jeden člověk v neděli po mši knězi. Ten se usmál a hned příště tuto úvahu rozvedl: „Kdybychom všechno věděli a chápali již nyní, nebyl by důvod k víře a ztratil by se motiv vedoucí člověka, myslící bytost, ke snaze poznat, pochopit, vlastní silou, ale s vědomím nutné milosti. Ano, je to milost, protože každému není dána, nebo je dána, ale tak, aby ji mohl sám objevit a poznat a přijmout. Anebo také odmítnout. V tom je smysl svobodné vůle. A v tom spočívá cena rozhodnutí se pro něco“...

Možná k těmto úvahám lze doplnit opět vyslechnuté, a opět ze hřbitova, tentokrát od svatého Matěje v Dejvicích, tedy přesněji v Šárce. Občas tam zajdu a vždy si vybavím, jak jsem se jako malý divil lidským jménům, jak jsem se vždy loudal u hrobky rodiny Zadničkovy. Otec na mě, když jsme hrobku míjeli, vždy mrknul s pochopením. A právě zde, když jsem i nyní zvolnil kroky, zaslechl jsem útržek hovoru, povídaly si dvě ženy, které ometaly z hrobu listí. „Co pořád dneska lidi chtějí vědět? Jako kdyby jim nestačilo, že už od Adama dovedou rozlišovat dobré od zlého?“ zabrumlala ta starší. A mladší podotkla: „A dovedou to doopravdy?“ Nakonec jsem to otci nenapsal, ale vlastně radši pověděl, zatímco ony ženy metly dál, a pokud nepřestaly, metou dodnes.

Každý ve vlastní štěávě

Ve chvíli osamění, ticha, kdy široko daleko není nikdo, si nejdén člověk uvědomí potřebu slova. Možná slyšeného, spíš napsaného, anebo také myšleného. Je to důsledek umění číst a psát? Anebo to souvisí se schopností chápat jevy, situace a svět v pojmech? Pojem, slovo. Ostatně na počátku bylo Slovo... Slovo z písmen...

Síla slova je nezpochybnitelná. Každý by asi dokázal nalézt příklad toho, jak jej i pouhé slovo potěšilo, rozesmálo, pobavilo, ale také někdy rozesmutnilo, či ranilo. V čem tkví síla slova? V síle myšlenky, která dostane srozumitelný tvar. Slovo je tedy formulovanou myšlenkou? Zdá se, že ano. Tudíž i myšlenka má sílu a může být adresována jenom někomu, nebo může být vyslána více lidem, a potom se může projevit třeba zdánlivě spontánním jednáním skupiny lidí. A může být takovéto dění vysvětlováno tak, jak to popsal Gustav le Bon v útlé knížečce

Psychologie davu, kterou vydal již v roce 1895. I zde děj a jednání nastartovává jedinec svou myšlenkou, na jejímž základě dochází ke ztrátě individuality a z jednotlivých individuí se stává jím ovládaná skupina, tedy dav.

Je vůbec možné se nějak ubránit zjevným i skrytým manipulacím? Těm, které člověka někam tlačí, proti vlastní vůli? Nenajde-li nějaký pevný bod, prostě je odsouzen k tomu, vařit se ve vlastní šťávě. Zvítězí-li touha po dobrém slově, začíná být vyhráno. Jedna žena, řekněme jí Veronika, zažila takový atak na svou duši, že nebyla najednou schopna dostát svým povinnostem v práci. Téměř se zhroutila. Až po delší době o tom dokázala vyprávět.

„Cítila jsem se poslední dobou vyčerpaná, jakoby vysátá. A jelikož se mimo jiné zabývám léčitelstvím a mám důvěryhodného kamaráda, skoro bych řekla, že to je můj guru, šla jsem za ním a vyprávěla mu, co zažívám. Vysvětlil mi, že mé pocity, to, že se cítím „jako prokletá“, může působit jedna společná známá, která léčitelství jaksi rozjela ve velkém a saje ze mě energii. Je to možné? Polekalo mě to, došlo mi, že na to už našimi lidskými silami nestačíme, a rozhodla jsem se obrátit na nějakého kněze. Kamarád mě ale varoval, ať knězi radši neříkám o mých esoterických způsobech léčitelství, že to kněží nemají rádi.

A tak jsem zavolala zdejšímu panu faráři. Vyslechl mě, věřil mi, a domluvili jsme si schůzku, hned ráno po mši. Probudila jsem se dřív, tak že to stihnu i na tu mši. Ale představte si, do kostela jsem cestou přes park vůbec nemohla dojít, málem jsem omdlela, nohy těžké, musela jsem si sednout. Přesto jsem do kostela došla včas a celou mši jsem proplakala. Pak jsme s knězem usedli na faře a všechno jsem mu vyprávěla, nezamlčela jsem ani tu esoteriku. Poslouchal mě soustředěně. A pak se mě zeptal, odkud že vím, že ta síla, či inspirace, která mi umožňuje občas pomáhat lidem, pochází od Boha? To byla snadná otázka, řekla jsem, že dobro přece nemůže pocházet odjinud, že Bůh je přece láska. Už jak jsme hovořili, cítila jsem úlevu, a pak mi požehnal, a najednou, jako kdyby ze mě všechno spadlo. Domluvili jsme si ještě, že mě pan farář navštíví u nás doma.“

Dokončení příběhu je optimistické, schůzka se konala, rodina dotyčné Veroniky se rozzářila a i muži zmizela jakási rozmrzelost, se kterou se poslední dobou potýkal.

Vynořit se z oné šťávy vlastních problémů, jako z dusivých vln, a nadechnout se, to není vůbec jednoduché, ale jde to. Možná právě v takovýchto případech člověk pochopí, co je to milost. Milost poznání a dar rozeznání. Ale asi musí být podmíněna touhou.

Co jste přišli na poušť vidět, třtinu větrem se klátící, či člověka měkkým rouchem oděného? Aneb, jak si udržet odstup

Touha vidět, dotknout se něčeho mimořádného a pak o tom vyprávět, třeba někde u sklenice, jak je to lidské. Tak asi i chodilo hodně lidí pozorovat a poslouchat Jana Křtitele, a posléze i následovalo jeho současníka, Krista. Ten pak poté, co vzkázal poslům od Jana, že kromě zázraků hlásá evangelium, tj. radostnou zvěst, položil těm, co mu naslouchali onu otázku... „Co jste přišli na poušť vidět, tedy hledat?“ Ne nějaký přírodní výjev, nebo někoho parádně oblečeného, hledáte proroka. Ano, Jan byl vlastně posledním prorokem, který bezprostředně předpověděl Mesiáše. Hledat, dotknout se a zvolit, to jsou vlastnosti a duševní mohutnosti svobodného člověka.

Létat jako pták, být jako kámen se valící, like a Rolling Stone, zkrátka be free. Krásně to zní, a dnes se toho poměrně snadno dosáhne. Touhu po symbolech svobody lze pochopit, zejména když ji dotýčný postrádá. Ale omezení možnosti rozhodovat o vlastním bytí nemusí zákonitě znamenat frustraci z tohoto omezení. Svobodu vnitřní, tu vykořenit nelze, i když je možné člověka zásadně namíchnout, rozčítit, to ano. Ale vnitřní svobodu, kdy si jeden uvědomí, že důležité věci mohou být i jiné, než tolik adorovaná možnost rozhodovat o vlastním osudu. Snadno se hovoří tomu, kdo je na svobodě. Ale snad postačí vzpomenout Jacka Londona a jeho Tuláka po hvězdách, nebo vzpomínky současníka Waltera Cziszka na jeho desetiletí trvající věznění v sovětských gulazích. Svoboda v takovýchto podmínkách je drahá, protože se za ni těžce platí.

Dnes, když člověk nemá žádná extra omezení při volbě práce, partnera, či na kterou světovou stranu se vypravit, si existenci svobody ani neuvědomuje. Právě proto, že se za ni neplatí hned, ale až s odkladem. Je možné si udržet jistý odstup od okamžitého splnění přání? Počkat si, nechtít vše hned teď. Je to těžké, že?

Asi skoro každý si v určitém období života přeje nahlédnout pod sukně historie, dozvědět se, jak to bylo doopravdy. S dějinami vlastní země, národa, s dějinami vlastního rodu. Kde se berou ty a ty vlohy, nadání, náchylnosti, puzení, neřesti? Se současnými možnostmi hledání pramenů si poradí i leckterý poučený laik. Archivy, nejen matriky, ale i archivy tajných služeb, seznamy agentů vlastních i cizích tajných služeb a zápisy o aktivitách kdekoho, včetně předků. Jakmile se člověk ponoří do takového bádání, zatouží se nořit víc a víc, až jej to skoro pohltí. Zajímavé svědectví v tomto smyslu uvádí Elena Lappin v autobiografii V jakém jazyce sním. Ano, dá se dozvědět tolik věcí, jenže jaká je skutečnost? Za interpretaci historie může vždy poslední článek, její vykladač. Elena Lappin, její bratr Max Biller, či já.

Takže, jak to bylo doopravdy? Objektivní pravda, objektivní historie není možná. Historie je zřejmě opravdu ona Magistra vitae, čili Učitelka života. Na příkladech z minulosti lze najít mnoho poučného pro současnost i budoucnost. Nebo trochu rezignovaně konstatovat, že nic nového pod sluncem, že lidé jsou stále stejní, podléhající stále stejným svodům, a také mají radost ze stále stejných věcí. Ale to je přece dobře, ne? Každopádně je dobré si udržovat určitý odstup, jak od minulosti, tak i od budoucnosti.

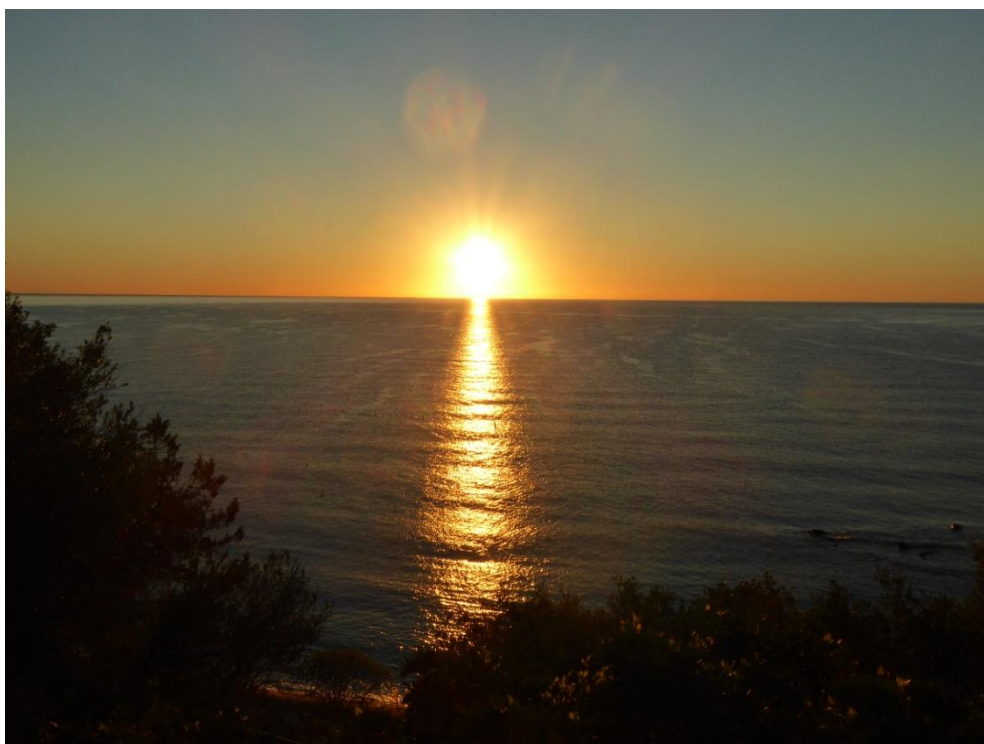

A pokud jde o mě, co jsem na poušti chtěl vidět, řeknu, že v Judské poušti jsem si s přimhouřenýma očima představoval tolik biblických dějů, třeba Abšaloma s vlajícími vlasy prchajícího na mezku před Davidem, Davida skrývajícího se před Saulem, nebo ten příběh, jak jednoho muže jdoucího z Jeruzaléma do Jericha přepadli, okradli a ztloukli a až milosrdný Samaritán jej omyl a ošetřil. Vždy mi přišlo zajímavé, že k ošetření a oživení raněného použil oleje a vína. Inu, Samaritán, dnes by mu do ran nalil kyslíčník. Nebo použil stříbrnou náplast.

Představa oleje a vína je ale určitě atraktivnější. A použití účinnější? Ale proč přemýšlet o popisovaných technických řešeních, když podstatou sdělení je Milosrdenství.

Tři příběhy, nebo spíš úvahy o tichu

Zase přimhouřím oči, spíš je zavřu. Už nevidím mezi korunami stromů probleskovat moře. Stisknu víčka. A najednou slyším intenzivněji to: ššššúúú, ššššúúúú. Jinak nic. Pěna z vln, které přicházejí odnikud, pomalu spadne a uvolní místo další vlně, a zase další. Sejdu se podívat na pláž z drobných růžových kaménků, jsou z místní růžové žuly. A je zajímavé, že stejně růžové žulové skály jsou až na druhém konci ostrova, zatímco skály zdejšího pobřeží jsou z nějakého snad čediče. Nu dobrá. Slunce pomalu zapadá, růžová temní a moře stále „žije“: ššššúúú, ššššúúú. Není to ticho. Ale jelikož není slyšet nic jiného, ani pták nevykřikne, zdá se mi, že monotónní zvuk vody tříštící se o písek uklidňuje, podobně jako ticho.

Ale uklidňuje ticho doopravdy? Nemá člověk pocit, jako kdyby se právě teď mělo něco stát. Jako v divadle, když se rozhrne opona. Nebo v kině, když se zhasne. Ale moře uklidňuje, až na výjimky, kdy zrovna ne. Úplné ticho pak může znejišťovat, stejně jako prázdno, duto, nepřítomnost čehokoli, i vzduchu, něco, co dřív nazývali strachem ze vzduchoprázdna, tedy horor vacui.

Strach z prázdna, strach z temnoty. Dá se nějak zvládnout, anebo využít? Vždycky mě, jak se řekne horor, napadne to nemnoho z fyziky, co mi utkvělo: horor vacui a Torricelli. Když se v roce 1608 ve Faenze narodil Giovanni Evangelista Torricelli, asi si nikdo nedovedl představit, že právě tento chlapec, Jan Evangelista, který brzo osíří, se vakua, vzduchoprázdna, nelekne. Aristotelovská úvaha, že se příroda bojí prázdna, tudíž se je snaží vždy něčím zaplnit, mu byla divná. Sice se to, co je prázdné, zaplňuje, vodou, rostlinstvem, lidmi, ale nikoli ze strachu, prostě aby to něco nezůstalo prázdné.

Ostatně pro Torricelliho bylo ono vzduchoprázdno nad rtutí v uzavřené trubici jen důkazem, že se dá jaksi pokusně vytvořit, aniž se zaplňuje, neboť váha zhruba 76 centimetrů rtuťového

sloupce rovná se 10 metrům vodního sloupce, tudíž lze takto i vytáhnout vodu z takovéto hloubky. A odtud byl už kousek k sestrojení barometru. To s vodou bylo prvotní, neb přemýšlel, jak vytáhnout vodu ze studně. Torricellimu prý jednou řekl, jeho žák Vincenzo Viviani, že se mu o strachu ze vzduchoprázdna snadno mluví, když ho má tak málo, a ještě bezpečně zavřené v trubici nad rtutí. Zvládnout prázdno, pochopit, využít? Nebo aspoň konstatovat, že nějaké malé prázdno přece neuškodí?

Prázdno, ticho. Mají něco společného? Třeba v tom, zda uškodí? Další inspirací k úvaze mi bylo setkání s maturanty po třiceti letech. Čekali, někteří pokuřovali, na jižní stráni Plzeňské zoo, než vyjdou ostatní z podzemní expozice v bývalé štole. Již začíná podzim, barevné listy, občas se ozve nějaká sýkora a zdáli zařve lev. Slyším, jak se kousek ode mě zasmál Albert a řekl, že poslední dobou vůbec nemá rád zvuky, hudební kulisu, a jak si cení toho, že je ticho. Ano, ticho je možné slyšet, dodá David s tím, že je třeba se umět vypnout. A Zbyšek, kterého bylo vždy a je stále všude plno, zvážní a souhlasí, že soustředit se na cokoli s nějakou zvukovou kulisou už mu prakticky nejde. Zmlknou další, Tereza, Radka, Patrik, Robert.

Tak, jak to je? Zeptám se Terezy, která má s tichem i zvuky zkušenost. Zpívá léta ve sboru. Lze slyšet ticho? Nu, zamyslí se a řekne: „V tichu přece slyšíš sebe, není třeba se ostýchat.“ Nojo, jenže právě z toho má někdo strach, protože se stydí slyšet sám sebe, své myšlenky, které by nejraději nechal hluboko zasuté. A co jako hudebnice řekneš tichu samotnému? „Ano, má souvislost s hudbou, a velkou. Ve skladbě se říká tichu pauza. A toto ticho ve skladbě, rozuměj dramatická pauza, znamená jen umocnění dalších tónů, harmonie. Když skladbu znáš a víš, co po pauze přijde, v té pauze ten akord už slyšíš, a těšíš se na něj. A když zazní, je to taková malá katarze...“

Ticho tedy nemusí být jen absence zvuků, ale i šance soustředit se, nadechnout se, těšit se. Není to jenom příkaz na dveřích, třeba ordinace. S tichem však nepracuje jen skladatel, ale třeba i učitel, když náhle vykřikne: „Ticho!“, aby mohl říci něco podstatného, závažného. Ovšem kdo ví, jestli se na jeho následující slova žáci těší, nicméně i oni mohou zažít katarzi, když nečekaně zazvoní konec hodiny. Katarze v tomto případě znamená vysvobození.

Hoax o konci světa

Mezi Žebrákem a Cerhovicemi je 17. listopadu pěkná mlha, nedá se jet rychle, a každý má zapnuté přední i zadní mlhovky. Vlevo od silnice pole, sklizené, zorané a oseté ozimem. Už se trochu zelená. Najednou z mlhy vystoupí postava.

„Co tu dělá slepec?“, napadne mě. Přibrzdím, nikdo za mnou nejede. Mám zastavit a pomoci mu? Odkud zabloudil? Ale to není slepec. To, čím švenká před sebou, není bílá hůl, ale hledačka kovů. A také nemá černé brýle. Všiml jsem si ještě maskáčových kalhot, nějaké vojenské bundy a na hlavě uvázaného šátku. Hledač pokladů. Takoví se objevují zjara nebo na podzim, když jsou pole čerstvě zorána a uvláčena, popřípadě je už zaseto. A v oblíbených místech, kde se ví, nebo tuší staré osídlení, nebo kudy vedly staré cesty. A to je právě zde, stará zemská stezka, na kterou shlížel nedaleký hrad Točník.

Na tuto příhodu jsem si vzpomněl o čtrnáct dní později, když jsem tamtudy jel znovu a zastavil jsem se právě v Cerhovicích na náměstí na kávu. Cestu jsem měl ještě dlouhou a vyrážel jsem z domova dost brzo. Zase byla mlha. Minu jediný dům s podloubím, možná zde byla dříve kovárna, zaparkuji a zamírím do cukrárny naproti kostelu. Takže sedím na vyšší stoličce v něčem takovém, co je něco mezi cukrárnou, bistro a vinárnou, když tu mě upoutalo něco povědomého. V rohu vedle okna opřená hůl hledačky kovů. Taková jednodušší, nic těžkého, zvednu pohled, ano, je to zřejmě ten muž. Pokývnu hlavou, protože na mě upřeně hleděl. Všiml si, že jsem si všiml. Ach jo, bude to ten týpek, co na mě všechno hned vybalil. Vybálil:

Všiml jste si, je to moje kouzelná hůl, ano, není to drahý typ, ale je lehká a už jsem i něco našel. Zasmál se, a aniž mi dopřál prostor cokoli říct, pokračoval: Já jsem Dominik, říkají mi Domi, a ve volných chvílích, teď jich mám víc, hledám poklady. Dělal jsem nástrojaře, mám maturitu, mistra odborného výcviku v Hořovicích a trochu jsem si svou hledačku kovů vylepšil, má lepší cívku, líp odlaďuje signalizaci mineralizace půdy. Ale i tak je to spíš hračka. Někdo chodí na procházky se psem, já s holí. A můžu si ji vzít s sebou dovnitř, to pes do každé hospody nemůže.

Pak sáhl do kapsy maskáčů a na dlani zacinkalo pár starých mincí. Nic moc toho nemám, pár měděných krejcarů, vidíte, tady napsáno 1 kreutzer. No a pár rakouských stříbrných korun s Franzem Josefem, ty mám ale po babičce. Ale radost mám z tohohle pražského groše. Nic zvláštního to není, existovalo jich velké množství, ale je starý dobrých sedm set let. Byl by tak za tisícovku, možná za dvě. Ale legrace je, že jsem ho nenašel s holí, zahlédl jsem ho ležet na krtině. Samozřejmě jsem zaryl do země, ale nic, byl tam jen tenhle, asi ho vytrousil cestující na staré cestě do Norimberka.

Takže máte ke každému nálezů příběh?

To ani ne, ale skládá se mi obrázek o konci světa.

Jak o konci světa? Trochu mě to zarazilo.

Podívejte, tady mám ještě jeden zajímavý peníz, který mě na tu úvahu přivedl. Je z Vatikánu, papežského státu, jeden solidus, 1 soldo, s vyobrazením papeže, něco přes sto padesát let starý. Takže to nebude žádná velká rarita, ale o to nejde.

Sám jsi rarita, ozvalo se od vedlejšího stolu. Domi se na starého vousáče usmál, mávl rukou na pozdrav a pokračoval. Jakmile vezmu do ruky starý peníz s hlavičkou panovníka nebo s jeho jménem, titulem, a tady třeba s papežem Piem devátým, nebo Viktorem Eamanuelem II., řeknu si, co to bylo za významné lidi ve své době, a dnes se o nich neví skoro nic. Rex, imperátor, anebo zde Pontifex Maximus. Pro každého, kdo zemřel, skončil svět, přestal pro něj existovat. Stejně jako on pro svět. Takže o čem to dnes mluvíme, když dumáme o tom, jak skončí náš svět?

To máte pravdu, má vůbec cenu hovořit o konci světa, když se s největší pravděpodobností nedožijeme toho skutečného, tolikrát předvídaného konce? A těžko to bude jedním velkým třeskem, big bangem, jakým to údajně všechno začalo. Nechal jsem se zatáhnout do diskuse.

No, právě. Takže hledáním a nalézáním v zemi se dostávám k tomu, že přemýšlet o konci světa je vlastně hloupost. Kolik již bylo vysloveno proroctví a zpráv o konci světa. Jen tak namátkou nejznámější Nostradamovy předpovědi, nebo ty, že se ve Vatikánu na zeď s portréty papežů už nevejde další, tudíž ten současný bude poslední a pak nastane konec.

V ten moment mi vytane na mysli, jak evangelista Marek tlumočí Kristova slova, že nebe a země pominou, ale jeho slova nepominou. A dodává, že o tom dni a o hodině neví nikdo, ani andělé, jen Bůh Otec. Než to domyslím, citaci přesně řekne Dominik. A dodá: Ani člověk nemusí být věřící, aby mu bylo jasné, že prakticky není možné to vědět. Podle jistých příznaků se dá soudit, že se něco, nějaká katastrofa, a třeba i ten konec blíží. Jenže, kolik těch konců v historii se již již čekalo, a nic. V minulém století minimálně dvakrát. No a tak, když chodím po poli s holí, přemýšlím a říkám si, že každá zpráva o konci světa je, tedy zatím byla houx, ano, psáno hoax, falešná zpráva.

Dopíjím kávu. Dominik na mě mrkne a řekne: Omlouvám se, udělal jsem vám díru do hlavy, ale přišlo mi, že by vás to mohlo zajímat. A také, znáte to, neznámému se člověk vždycky snáze svěřá.

Rozloučili jsme se, podali si ruce. Ani jsem hledači pravdy neřekl, že jsem si jej před měsícem všiml, a vlastně jsem se mu ani nestihl představit.

Balada o slepém králi

Jdu po jižní straně náměstí. Je nějak před desátou a zahrádka kavárny je ještě prázdná. Před restaurací U krále Jana se pomalu uklízí, večer tu bylo živo. Malá kulatá žena se ohání vytíracím smetákem, popelníky snáší na jeden stůl. U něj sedí muž v černých brýlích a popelníky vysypává do nádoby, pak je vytře a vždy na ženu něco zavolá. Jsem zvědavý.

Sednu si na již utřenou židli. Žena mým směrem řekne, že je ještě zavřeno, než odbije na kostelní věži desátá. Nespěchám, počkám. Poslouchám. Muž vždy k vysypávanému popelníku přičichne a řekne: „Včera tu byli Pat a Mat, že jo? Pořád kouří startky bez filtru, že? Jsou to ještě startky?“ Žena něco zabrumlá, mám pocit, že říká: „Ti jsou tu pečení vaření každý večer.“ Muž dále zkoumá: „Á, pan starosta s paní, on ameriky, ona mentolky.“ Až teď si uvědomím, že muž je slepý. Proto ty černé brýle a trochu neohrabané pohyby.

Bije desátá, žena končí, úlevně vytlačí vodu z vytěraku, sedá si na lavici vedle dveří do restaurace a volá: „Mirku, dáme si kafe?“ Muž docela hbitě vstoupí dovnitř a za chvíli se vrací se dvěma kávami. Pak se otočí na mě: „A co pán, také si dá kávu?“ Co se dá říci jiného, než že také, navíc mě ti dva zaujali. „No a mohu přisednout?“ Začnu rozhovor, že jako má jeho žena pěknou práci, uklízet po ránu je lepší než navečer, kdy se ještě pár zákazníků nemůže odlepit ze židlí. A dopoledne je to optimističtější... Chápavě se usměje a žena mi dá za pravdu: „A ještě si užiju detektivního důvtipu mého muže, vid’?“ a lehce do něj dloubne. „Dostane se na čerstvý vzduch a i se zasmějeme. Po práci si dáme dopolední kávu, projdeme se cestou domů, a za chvíli je čas na oběd, pak siesta, něco mu čtu, a je večer.“

Idylka, myslím si, ale nedovedu si představit, že bych neviděl. Jako kdyby mi četl myšlenky, muž řekne: „Myslíte si, co to je za život nevidět a být odkázaný jen na pomoc okolí, zejména mé ženy, která má se mnou trpělivost.“ Zaslechne její trochu nesouhlasné zabrumlání a pokračuje: „Má, jdeme spolu, já jí tu nejsem nic platný, ale vymyslela si, že by mi jako kuřákovi nemuselo vadit, vysypávat popelníky. Nu a najednou jsem objevil, jaké to může být dobrodružství. Někdy sem přijdu i přes den nebo večer, takže vím, co kdo kouří. Náhodné návštěvníky samozřejmě odhalit nemohu. I když třeba se dá poznat, že to byl pár na výletě, který se tu zastavil náhodou, a těší se, že vztah bude pokračovat nějakými intimitami. Nějaká tenká dámská cigareta téměř bez tabáku. Muž většinou kouří ameriky, nebo nekouří vůbec. Z toho lze třeba usoudit, kdo je tak zvaně na lovu, kdo je lovenou zvěří. Nebo kdy jde o pár, který je v pohodě a žádné chvění mezi nimi moc není.“ Žena se rozesměje a potvrdí, co si trochu myslím: „Nu a doma si pak vyprávíme příběhy, které se třeba odehrály, nebo mohly odehrát. Na filmy se Mírek dívat nemůže, a já přišla na chuť takovýmto vymyšleným příběhům.“

„Ale já jsem dlouho normálně viděl, až po úrazu před deseti lety mi oči slábly, až jsem přestal vidět prakticky úplně, rozeznám jen světlo a tmu. Ale pamatuji si.“ Je možné se takto ideálně vyrovnat s náhlým postižením, tak zásadním hendikepem? Možná, že doopravdy ano. Žena se podívá na hodinky a řekne: „Už abychom šli. Ale ještě něco vám povím. Můj muž byl účetní a asi i tam si unavil oči. Já jsem pracovala ve školce a dnes, abychom byli trochu mezi lidmi a

neseděli jen doma, si takhle užíváme. Jednou jsem Mirkovi četla z takových pověstí a balad a narazili jsme na baladu o slepém králi. Ta nás dostala.

Stručně to bylo asi takhle: Byl jeden král, který panoval v malém, ale bohatém království, takže se mohl věnovat různým zálibám. Rád jezdil na koni, a šlo mu to, maloval, také mu to šlo. Miloval divadlo, a i zde by se docela dobře jako herec uplatnil. Ale zato se mu vůbec nedařilo hrát na nějaký hudební nástroj, o notách ani nemluvě. Měl rád ptáky, ty rozpoznal, ale podle zpěvu mu to nešlo. Jasně, poznal vránu od slavíka, to ano, ale třeba slavíka od pěnice slavíkové, tak to ne, a to jej mrzelo.

A pak ho potkalo neštěstí. Jel na svém oblíbeném koni, ten se v dešti smekl a král spadl. Na první pohled se mu nic nestalo, nic si nezlomil. Jen přestal vidět. Žádný lékař mu nedokázal pomoci. Král si zoufal. Až asi po roce mu jeden kněz řekl, že tomu, kdo o něco přišel, bývá Bohem či Osudem nabídnuta nějaká kompenzace. V ten moment si král uvědomil, že možná už ví jaká, dokázal totiž poznat po sluchu, kdo přichází, s jakou zprávou, zda jde nejistě či suverénně. Co bude k obědu zase podle vůně a podle cinkotu sklenic, co bude k pití. Rozpomněl se na svou touhu poznávat ptačí zpěv. A opravdu se to naučil. A kdo krále navštívil, byl vždy překvapený, jak se usmívá a jak dokáže promluvit o tom, co nevidí.

Nu tehdy jsme si s Mirkem uvědomili, že jemu se hudební sluch nijak moc nezbystrčil, měl jej dobrý i před tím, ale zbystrčil se mu čich. Dřív jsem mohla použít jakýkoli parfém, a s ním to nehnulo. A dnes? Poznává kořenité vůně, bergamotku, vůně vřesu, santálové dřevo... A tady mě baví vyprávěním, kdo byl večer v restauraci.“

Do téhle chvíle Mirek mlčel a jen se trochu se usmíval: „Je to pravda. Naučil jsem se rozeznávat vůně, je jich tolik. Poznám, kdy je kysané zelí dobré, nadchnou mě květiny na jaře, kvetoucí lípy, a rád čichám ke své ženě. A zde? Nos do popelníku nořit nemusím, tabák je intenzivní. Lépe voní, když hoří. V popelníku je to už spíš hrůza. Nejhorší jsou tabáky parfémované. Ale pak jdeme se ženou podle řeky a cítím najednou, kdy bude pršet, kdy se zvedá vítr a přináší vůni lesů, anebo ze severu, kde jsou nad městem sady...“

Loučíme se, dopíjím kávu a ještě chvilku sedím. Žena s mužem odcházejí a vidím, jak si cestou povídají.

Eschatologicky o Purgatoriu

Poslední věci člověka jsou zároveň prvními v situaci následující, o níž toho moc nevíme, avšak přece jen, přece jen by se něco našlo. Tvrdí se, že po konečném zhodnocení života každého člověka, po posledním soudu, nemusí hned následovat definitivní rozhodnutí o cestě do Nebe či do Pekla. Ještě je tu Očistec, tedy Purgatorium, kde se duše ještě nějakou dobu před cestou do Nebe zpytuje a jaksi se „dopéká“.

K těmto úvahám mě přivedl krátce před Dušičkami, tj. Svátkem všech věrných zemřelých, který každoročně připadá na druhý listopad, jistý nálezný. Na hřbitově v Šárce, uprostřed kterého je na vršku barokní kostel svatého Matěje, jsem našel sešit. Nebyl nový, listy měl vlhkem spleené, takže jsem zvědavost ukojil až doma, kde jsem jej nechal opatrně proschnout. Cestou v říjnovém podvečeru jsem jen přemýšlel, co to asi je ta „prepurgatorická eschatologie“? To bylo napsáno na deskách.

Sešit v tvrdých deskách schnul několik dní, vlastně jsem na něj skoro zapomněl, až pár dní po Dušičkách jsem jej otevřel. Opatrně, listy byly křehké. Vůbec byl div, že jsem si jej za náhrobkem historika Josefa Šusty všiml. No, vždy si na toto místo zajdu, protože je odtud krásný výhled do zalesněného údolí. Zejména v takovém barevném podzimu, jako letos.

Na první stránce sešitu se opakoval nadpis z desek: Prepurgatorická eschatologie. A dále propiskou zaznamenané, zřejmě přednášky, ale spíš přednáška na dané téma. O autorovi jsem se mohl jen domýšlet. Monogram M. P. nic nenapovídal. A stáří sešitu? Tak kolem deseti patnácti let? Těžko říci, byl to sešit s černými deskami, takové již dnes dávno nejsou.

Hned na začátku jakási preambule, či představení tématu: Poslední věci člověka mají pokračování. A pak také sugestivní otázka: Proč v Čechách není tradice Očistcových kostelů? Podobně tomu je zřejmě i v Rakousku či Německu. A dále se uvádí, že například v Itálii lze takový kostel najít v každém městě již od středověku. Nejčastěji pak asi od sedmnáctého století. Takže Chiesa del Purgatorio je prakticky v každém městě, možná více na jihu a na Sicílii. Někde je kostel věnovaný přímo duším v očistci, čili Chiesa delle Anime del Purgatorio.

V Čechách se najdou leda tak očistcové kaple, jako například ta v Litomyšli, v Piaristické koleji. Ta je z počátku osmnáctého století, a možná by do téhle kategorie mohla patřit také pohřební kaple s hrobkou Rottalů v chrámu Panny Marie v moravském Holešově, zvaná Černá kaple. Ale proč tedy u nás prakticky Očistcové kostely neexistují? Jisté vysvětlení, poněkud troufalé, uvádí přednášející v sešitě M. P.: V Evropě byl už od dvanáctého století Očistec brán vážně, jako místo, ve skutečnosti stav duše, která je pokorná, uvědomuje si své poklesky v předchozím životě, ale věří a má naději, a vlastně jistotu, že se tzv. dostane do boží náruče. A na Tridentském koncilu v polovině šestnáctého století se Očistec jasně pojmenoval.

Ale nebylo to nic nového, tuto možnost naznačuje již apoštol Pavel, pak Augustin v pátém století, a ještě starší zmínka o takovémto místě je v Bibli v Knize Makabejské. Na Tridentském koncilu zřejmě bylo nutné reagovat na protestantské výhrady k existenci Očistce,

proto bylo na toto téma speciální zasedání 4. prosince 1563. V té době přetrvával v Čechách protestantský vliv, a zřejmě proto zde nebylo toto kontroverzní téma katolickou církví příliš propagováno. Nu, možné to je.

Zde je propiskou namalované jablko a poznámka M.P.: Trento, krásná jablíčka, sady. Tridentská očistcová jablíčka. Ostatně v sešitě je obrázků více. Třeba takový, jak anděl z lodi vytahují človíčky, tedy jejich duše. Asi přednášející představil nějakou dobovou ilustraci, či fotografii z Chiesa del Purgatorio.

Vlastně jsem také podobnou pořídil, v Kalábrii... A Očistec je zde také jako loďka, směřující ke spáse, ale může to trvat dlouho. A je údajně naděje, že se mohou některé duše odsud dostat dříve, a to za pomoci modliteb pozůstalých. Tak je možné duším v očistci prospět.

Dále je v přednáškách studenta, či posluchače M. P. zmínka o tom, že existenci Očistce, na rozdíl od většiny protestantských denominací, uznává i Anglikánská církev.

Čtu dále, ale spíš na přeskáčku. Téma je probíráno velmi podrobně, například, co o čase po smrti, v souvislosti s Očistcem, psal Hugo ze Svatého Viktora, pařížského opatství, ve dvanáctém století. Nebo je zde zmínka o tom, že podle ve středověku populárního textu Očistec svatého Patrika je vstup do tohoto místa na jednom ostrově v irském hrabství Donegal. A také, co soudil o očistci Jan od Kříže. To mi přišlo, a asi i M. P. výstižné, protože si to podtrhl: že v očistci duše touží po Bohu, ví, že musí čekat, ještě chvíli, ale mají jistotu, že to prostě dobře dopadne.

Téma je asi stále aktuální, protože o jisté možnosti nápravy, než dojde k definitivě, uvažuje řada náboženství, říkám si. A i v dnešní době by to mělo být srozumitelné. Nicméně kdykoli zemře někdo významný, objeví se komentáře a novinové titulky či popisy pod obrázky, že ten a ten se již odebral do hereckého, fotbalového, muzikantského či jiného nebe. Čemu se divit, novinář rád pracuje se zkratkou, a nějaký očistec se mu do nekrologu jaksi nehodí. Ale kdo ví, zda intuitivně nezjevují to, co zmiňují různí teologové. Že jsou různé stupně nebeské blaženosti. Na dalších stránkách přednášek M. P. o tom čtu. Například Terezie z Ávilky zmiňuje tyto různé způsoby nebeské blaženosti podle zásluh.

Jak si to ale představit? Těžko. V souladu s prepurgatorickou eschatologií se dá říct, „že pokud člověk věří, že něco je, už není tolik třeba, aby dumal o detailech“. A potom je také třeba věřit, že se to na Onom světě nějak nepoplete. Docela si dovedu představit, že naše dvě zesnulé oduševnělé dobrotivé tety by nebyly zrovna nadšené pobytem ve fotbalistickém nebi.

Zavírám sešit a doufám.

S hlavou v dlaních

S podepřenou hlavou, tak trochu jako sedící Rodinův Myslitel, si po chvíli říkám, co to všechno může znamenat, když se řekne, že ten a ten seděl s hlavou v dlaních... Prožívá zrovna jistou rozpolcenost mysli, nejistotu, nerozhodnost, zoufalství. A pak je také možné si rvát vlasy. Anebo jako ten muž, kterého spatřila žena v jedné vrátnici a myslela si, že si zoufá, a on jen volal, že se strašně nudí.

Mít hlavu jen v jedné dlani, to je něco jiného, to se přemýšlí. Ovšem přemýšlí-li se moc, může to skončit tak, že hlavu nešťastníkovu sevrou obě dlaně a vše probíhá podle výše popsaného scénáře. Takže pozor na to.

Ale také je ještě jedna situace, na kterou jsem málem zapomněl. Má-li někdo hlavu v dlani někoho jiného. Jde o pocit bezpečí, o touhu po bezpečí. Octnout se v Boží dlani, nebo v Božích dlaních, ochráněn přede vším nebezpečím vnějším. Dítě se tak mazlí s maminkou a klade si její dlaň na hlavu. A chová se tak třeba i kočka, když u svého člověka spočine a usne s hlavou v jeho dlani. Důvěra, bezpečí...

Nejsem si jist, zda to kromě kočky a psa dokáže i jiné ochočené zvíře. Možná do určité míry kůň, ale ten spíš strčí do dlaně nos a do člověka důvěrně šťouchne, tady jsem. Jiná zvířata zase pohlédnou do očí. Myšlení nechají na člověku, „jen“ mu důvěřují.

Cítí-li se zvíře v lidské přítomnosti v bezpečí, je to samozřejmě příjemné, ale... je to pro člověka zavazující.

A kdy se cítí člověk v bezpečí? A v čí přítomnosti? Pakliže si to „své bezpečí“ najde, měl by si ho držet a nepouštět, neopouštět.

OBSAH

Je všechno (trochu) jinak?	3
Okolo Strossmayerova náměstí	4
Příběh sochy. Intuice	5
Sen o krvi	7
Proč nás už dávno nepřeválcovali šimpanzi?	8
Černá slepice ve vápně?	9
Hlubokomyselná pohádka o hubeném Jeníčkovi a Mařence	10
Odpust' nám naše břichy!	12
Pohled z druhé strany	13
Černé svědomí (politický esej)	14
Proč nás nenávidí (náboženský esej)	16
Oči	19
Kdo je egoista a kdo filosof?	20
Píšu dopis otci...	22
Každý ve vlastní šťávě	23
Co jste přišli na poušť vidět, třtinu větrem se klátící, či člověka měkkým rouchem oděného? Aneb, jak si udržet odstup	25
Tři příběhy, nebo spíš úvahy o tichu	27
Hoax o konci světa	29
Balada o slepém králi	31
Eschatologicky o Purgatoriu	33
S hlavou v dlaních	35

Ještě se rozloučit a poděkovat...

Nashledanou, třeba zase za rok. A děkuji všem, kdo dočetli do konce a také těm, kdo mi byli inspirací.

A jestli se vám knížka líbila, pošlete ji přátelům a kamarádům. Chtěl-li by z ní někdo něco citovat, proč ne, ale prosím uvést autora.

Nu a třeba mi také můžete napsat na dubenjsf@gmail.com.

Hoax o konci světa

Josef Duben

Obálka JD, obrázky JD

Dopsáno na podzim roku 2018

Náklad virtuální, tj. neomezený, vydání první

Jde o mou 11. knížku, přičemž 8 vyšlo papírově: Začněte Aprílem, O (ne)ctnostech, Zvíře polidšťuje, Zvíře má jiný čas, V půli cesty, 2113 Román(ek) z budoucnosti, Damani útočí?, Zvíře polidšťuje; a další 3 už tímto způsobem, a to: Za sto let a jeden den, Věřím v kočku a život věčný, plus letošní Hoax....